

תורה שבלין

חלק ג

בו יבאר שמקוה יתנהל כפי תקנת
כ"ק אדמו"ר הרש"ב נ"ע מליובאוויטש
צריכים:

לבנות המקוה בור ע"ג בור
ולהחליף תדיר המי גשמים שבבור התחתון
מפרק לפרק להסיר חשש נ"ס ונ"ס

להערות והארות כתובת המחבר:
ElozorRaichik@GMail.Com

הקדמה

אמרו רז"ל אין אדם עומד על ד"ת אא"כ נכשל בהם. זה שנים רבות שזכיתי לעבוד בבניית מקוואות טהרה ברחבי תבל, ובמהלך עבודתי ראיתי שגם אלו הרוצים לבנות מקוה כשרה ומהודרת, כתקנת כ"ק אדמו"ר הרש"ב נ"ע, הרי שלפועל מחמת חוסר ידיעה, מחסירים המטרה. כי אף אמנם שבונים מקוה בור ע"ג בור, אבל אם לא מחליפים מי הגשמים בבור התחתון, [ומבטיחים האפשרות לזה ע"י שבונים אוצר מי גשמים (מחסן) רעזערווי], שזהו חלק יסודי ועיקרי בתקנת כ"ק אדמו"ר הרש"ב נ"ע, הרי מקוה כזה אינו כרצונו וכתקנתו של הרבי נ"ע.

ע"כ באתי בקונטרס זה לבאר את השתלשלות בניית המקוואות מי גשמים, ומה תיקן והורה בזה כ"ק אדמו"ר הרש"ב בעת שבנה מקוה מי גשמים ברוסטוב, ולבאר את הנחיצות וההכרח שיחליפו את מי הגשמים בבור התחתון מזמן לזמן בקביעות, ובשביל זה צריכים לבנות אוצר מי גשמים (מחסן) רעזערווי.

למען דעת שבבנית מקוה גם אם נבנה בור על גבי בור, וגם כשנבנה עם כל הזהירות כשבודאי אין לערער על כשרות המקוה, אם אין מחליפים המי גשמים תמידין כסדרן עדיין אין זו מקוה כתקנת כ"ק אדמו"ר הרש"ב נ"ע, שסידר בניית והפעלת המקוה באופן כזה דווקא לחוש לעוד דעות בראשונים, ואנן אנ"ש חסידי ליובאוויטש מחויבים להשתדל לבנות המקוואות ולהפעילם לפי תקנת רבותינו נשיאינו וכל ההוראות והפרטים הכלולות בה. כתוספת ברכה מרובה על העיקר הוספתי:

רשימת הרה"ח הרה"ג הר"ר יעקב ע"ה לנדא אב"ד דבני ברק, ע"ד המקוה ברוסטוב עם תמונות והסברים למען יוכל הקורא להבין את הרשימה באופן מוחשי.

ויוכלו המעיינים ללמוד באופן יסודי תקנת כ"ק אדמו"ר הרש"ב נ"ע, וטעמו ונימוקו בהכרח כל מכלול הפרטים שבתקנתו.

כמו"כ הובאו מכתבים שקבלתי מחשובי רבני אנ"ש:

הרה"ג הרה"ח הר"ר חיים אליהו לנדא שליט"א מומחה במקוואות והבר סמכא עולמי על המקוה ברוסטוב, (בנו של הרה"ג הרה"ח הר"ר י' לנדא ע"ה אב"ד דבני ברק)

ומהרה"ג רשד"ב לעווין שליט"א, והרה"ג רי"י פייגעלשטאק שליט"א.

אלעזר הלוי רייטשיק

י"ב מנחם אב תשפ"ב

יום החתונה של כ"ק אדמו"ר הזקן ה'תק"כ

יום שקנו "770" ה'ש"ת

שכונת המלך קראון הייטס- כאן ציוה ה' את הברכה

מפתח עניינים

- פרק א': עד לבנית המקוה ברוסטוב אסר כ"ק אדמו"ר הרש"ב נ"ע
בניית מקוה מי גשמים מחשש לנתן סאה ונטל סאה 5
- התנגדות כ"ק אדמו"ר הרש"ב נ"ע
למקוה מי גשמים היתה גם למקוה בור על גבי בור
מפני חשש של נתן סאה ונטל סאה 7
- הסיבה להתנגדות כ"ק אדמו"ר הרש"ב נ"ע
למקוה מי גשמים אפילו בור ע"ג בור
ה' מפני חשש של נתן סאה ונטל סאה 10
- פרק ב': החידוש של המקוה ברוסטוב 12
- רשימת הרה"ח הרה"ג הר"ר יעקב ע"ה לנדא
אב"ד דבני ברק, ע"ד המקוה ברוסטוב עם תמונות והסברים
למען יוכל הקורא להבין את הרשימה באופן מוחשי 15
- מכתב מהרה"ג הרה"ח הר"ר חיים אליהו לנדא שליט"א
מומחה במקוואות והבר סמכא עולמי על המקוה ברוסטוב,
(בנו של הרה"ג הרה"ח הר"ר י' לנדא ע"ה אב"ד דבני ברק)
על הנחיצות להחליף המי גשמים 27
- מכתב מהרה"ת הרה"ח הר"ר שד"ב שיחי' לוויין,
(מח"ס סדר תיקוני מקוואות, ספרן ראשי בספרית אגו"ח
והעורך של שו"ע אדה"ז החדש ועוד) 31
- מכתב הרה"ת הרה"ח הרה"ג הר"ר י"י שיחי' פייגעלשטאק,
ראב"ד דק"ק חסידי חב"ד-ליובאוויטש, ארגענטינא
מח"ס מקוה כהלכה ועוד 37
- הוראת בית דין רבני חבד בארצה"ק
על הצורך בהחלפת מי הגשמים בבור התחתון 'תמידין כסדרן' 43
- סיכום מכל הנ"ל: הקריטריונים בעניין מקוה
כתקנת כ"ק אדמו"ר הרש"ב נ"ע 45

פרק א':

עד לבנית המקוה ברוסטוב אסר כ"ק אדמו"ר הרש"ב נ"ע בניית מקוה מי גשמים מחשש לנתן סאה ונטל סאה.

עשר שנים לפני שכ"ק אדמו"ר הרש"ב בנה המקוה
ברוסטוב אסר בלשונות חריפים מאוד לבנות מקוה
מי גשמים כמו שאנו בונים היום מפני
חשש של נתן סאה ונטל סאה

בשנת תרס"ט רצה החסיד הרב בן ציון רסקין לבנות בעיר
גזאטסק, רוסיה מקוה ממים שאובין הנכשר ע"י מי גשמים (כמו
שבונים היום). כ"ק אדמו"ר הרש"ב נ"ע אסר עליו בלשונות
חריפים מאוד לבנות מקוה מי גשמים, ושהמקוה ישאר כמו עד
עתה מי מעיין:

"...וח"ו להחליף הראשונה בכזו. ולא יעשו חדשות...."

"... והתוקע עצמו לעשות מקוה של מי גשמים מכניס
עצמו לספק איסור כרת.... וטוב לפני אלקים ימלט מזה..."
"... שלא ליתן להם מקום לעשות מקוה עפ"י המעטאדע
החדשה..." (היינו מקוה הנכשר ע"י מי גשמים. המו"ל)

העתק מכתבי אדמו"ר הרש"ב נ"ע בעניין:

"מכתבו הגיעני בדבר המקוה. האופן הקל שכותב הוא חמור
הרבה, וצריך זהירות והשגחה יתירה, וח"ו להחליף הראשונה
בכזו. ולא יעשו חדשות, והשי"ת יהי בעזרם." (אג"ק ח"ב אגרת
ר"ג).

"בדבר המקוה, כ' בס' ג"ט [גדולי טהרה] על מ"ש בשו"ע סי'
ר"א ס"א במי מקוה או מעיין, וז"ל, ושניהם שוין, ואם יש לפני

מקוה כשר של מי גשמים יוכל לכתחלה לטבול כו'. אבל בתחלת עשיית המקוה יהדר מאד אם אפשר במעיין כו', והתוקע עצמו לעשות מקוה של מי גשמים מכניס עצמו לספק איסור כרת, לפי שא"א בשום ענין שבעולם שיהא כשר לכל הדיעות כו'. וטוב לפני אלקים ימלט מזה, עכ"ל. והשי"ת יהי בעזרו ויצליח בכל עניניו בגו"ר." (שם אגרת ש"ז).

"אמנם זאת הנני לבקש את כבודו שלא ליתן להם מקום לעשות מקוה עפ"י המעטאדע החדשה." (שם אגרת שנ"ד).

התנגדות כ"ק אדמו"ר הרש"ב נ"ע למקוה מי גשמים היתה גם למקוה בור על גבי בור מפני חשש של נתן סאה ונטל סאה.

התנגדות כ"ק אדמו"ר הרש"ב נ"ע למקוה מי גשמים היתה גם למקוה בור על גבי בור, שהרי בזמן ההוא היה כבר מאוד מצוי שבונים מקוה בור ע"ג בור. [ודלא כהטועים לחשוב שכ"ק אדמו"ר הרש"ב המציא את האופן של בור על גבי בור, ומדמים לומר שב'המצאה חדשה' זו סילק כל חשש שהוא, ותו לא מיד]. ואעפ"כ התנגד לכך שיבנה מקוה מים שאובין אפילו שיהיה נבנה עם בור תחתון של מי גשמים.

כדי להוציא מדעת הטועים שבנית מקוה בור על גבי בור הוא המצאת כ"ק אדמו"ר הרש"ב נ"ע, [שמתוך טעות זו מדמים שבזה בלבד התכוין לסלק כל חשש, ושבזה יוצאים ידי חובת תקנתו], נציג בכאן כמה דוגמאות המוכיחות שבנית מקוה בור על גבי בור היה דבר המצוי והרגיל:

א. בשנת תרנ"ז לערך, כעשרים שנה לפני שנבנה המקוה ברוסטוב, בנה אדמו"ר מבעלזא הרה"צ רבי יששכר דב רוקח זצ"ל, מקוה בור ע"ג בור בעיר בעלזא גאליצא,

(תמונות מהמקוה נדפס בתורת טבלין חלק ב').

ראה ע"ד זה בקובץ אור ישראל מאנסי נ.י. תשרי תשע"ט.

ב. בספר שו"ת שפתי אברהם (ווארשא תרצ"ה) להרה"ג אברהם חיים ראובן רוטנברג, אב"ד וואידסלאב (בן אחיו של החידושי הרי"ם מגור) סימן ל"א בסופו, כותב בתשובה משנת

תרס"ז: " ...ומ"ש כ"ת בדבר הרצפה מדברי חיים ומנפש חי' אין לי פנאי לעיין בדבריהם כלל ולא אבין איזה ענין לגוד אחית הלא בכ"מ המנהג לעשות רצפה כזו ע"י נסרים ויתדות וכן הוא המקוה בגור והלא היא עירוב מקוואות מטהרין העליון מן התחתון ואין שאלה בזה כלל ... בדבר שנתפשט בכל העולם ובגור הרצפה נעשית ג"כ כן ומתחת יש מקוה כשרה וכל המים העליונים הוא שאובין הבאה מהקעסיל שנותנים מים חמים...יותר טוב מהכל שיעשה מקוה כשירה בעומק ורצפה של עץ מנסרים ויתדות כנהוג בכ"מ ניקב כשפופרת הנוד שיהי' עירוב מקוואות ולמעלה יבואו המים ע"י הסילונות הנ"ל...".

ג. בשו"ת חזון נחום (סי' ע) מהרה"ג הר"ר נחום וויידנפעלד ע"ה (אחיו של הטשעבינער רב), מביא תשובה משנת תרצ"ד בנוגע למקוה ברודניק. מדבריו מובן שהמקוה הי' בור ע"ג בור ונבנה ע"י הגארליצער רב. (בנו של ה'דברי חיים מצאנז', וזקיננו של אדמו"ר מצאנז-קלויזענבורג זצ"ל, הדברי יציב)

וז"ל: " . . מן המים העליונים שעל הנסרים אחר ששופכים לשם מים כדי שיהי' שיעור טבילה למעלה ומן המים שתחת הנסרים שיש שם יותר ממ"ס לא חסר כלום . . ובפרט בנ"ד שנבנה המקוה ע"פ זקיננו הגה"צ מגארליץ זצ"ל משתמשים בה כמאז ועד עתה . .".

(המקוה נבנה בסוף שנות ה'תר"כ, היינו כחמישים שנה לפני שנבנה המקוה ברוסטוב).

ד. בשו"ת עמק שאלה (פטרקוב תרנ"ח) סי' נ"ז ע"ד המקוה שבנו בטשערקאס "יש ברצפת מקוה העליונה נסר הנלקח בעת שרוצים לנקותה...."- [היינו מקוה בור ע"ג בור.המו"ל] וראה עוד במפתח הענינים שערך המחבר ונדפס בסוף הספר, הכותרת לסימן נ"ה "בענין של מקוה על גבי מקוה"

ובשו"ת מהר"ש ענגל (ח"ג סי' מו) כותב בתשובה משנת תר"ע: "...שחלקו המקוה ויש נקב כשפה"נ ביניהם...אבל הכא באמת הוא מקוה חדא רק שנחלק באמצע ונשאר מחובר

כשפה"נ...ובכל ערי ישראל נוהגין כן והדבר פשוט..."

ובספר משנת אליעזר (לובלין תרצ"ג) להרה"ג הר"ר אליעזר פרידמאן אב"ד ק"ק ראשש דף י"ז ע"ב סי' ל"א: **"...במקומות שעושין מקוה ע"ג מקוה וביניהם דנא ונכשר העליונה ע"י חיבור למקוה הכשרה שלמטה..."** (וראה שם מ"ש מספ' זכרון) ובסי' ל"ג **"...שעכשיו ע"פ רוב עושים שתי מקואות אחת למטה מקוה כשרה המחזקת מ' סאה או מעט יותר ועלי' עושים דנא מנסרים והמים שעלי' מכשירין ע"י חיבור למקוה התחתונה כשפופרת הנוד..."**

סיכום

מכל הנ"ל מובן שהרבה הרבה שנים (כחמישים שנה ואולי יותר) לפני שכ"ק אדמו"ר הרש"ב נ"ע בנה המקוה ברוסטוב כבר הי' נפוץ לבנות מקוואות בור ע"ג בור ואעפ"כ אסר בלשונות חריפים מאוד לבנות מקוה מי גשמים (כנ"ל)

הסיבה להתנגדות

כ"ק אדמו"ר הרש"ב נ"ע

למקוה מי גשמים אפילו בור ע"ג בור

הי' מפני חשש של נתן סאה ונטל סאה.

הסיבה להתנגדות כ"ק אדמו"ר הרש"ב נ"ע למקוה מי גשמים, הוא מחמת שבמקוה מי גשמים שהמים בבור הטבילה [מים שאובין] נכשרים בהשקה למי הגשמים שבבור התחתון, יש לחוש ל'נתן סאה ונטל סאה', ורצה לחשוש לדעות המחמירים בזה. לכן רצה שיהיה מקוה ממי מעין שאז אין החשש הנ"ל, וחשש זה שבמשך הזמן יתערב בבור מי הגשמים מהמים של בור הטבילה הוא גם כשעושים מקוה בור על גבי בור.

ולכן אף שהיה נפוץ אז בניית בור על גבי בור כנ"ל, בכל זאת לא רצה כ"ק אדמו"ר הרש"ב נ"ע לבנות מקוה מי גשמים משום שחשש מנתן סאה ונטל סאה, כי חשש לדעת הראב"ד, הרמב"ם ורבינו ירוחם, והש"ך כתב (יו"ד סי' ר"א ס"ק ס"ג) להחמיר כראב"ד, והתשב"ץ (ח"א סס"י י"ז) חשש להראב"ד והרמב"ם.

ואפי' במקוה ע"ג מעין שנבנה בלויבאויטש כתקנת אדמו"ר הזקן והצמח צדק, חשש כ"ק אדמו"ר הרש"ב נ"ע לנתן סאה ונטל סאה (שו"ת תורת שלום סעיף נ"א ונ"ב).

וכן בשנת תרע"ב רצה כ"ק אדמו"ר הרש"ב נ"ע לבנות במענטאן צרפת, מקוה מי גשמים וכתב קונטרס מיוחד להרה"ח הר"ר שמ"מ חן הי"ד מנעז'ין באריכות בעניין זה (הקונטרס לא הגיע לידינו) וענה לו ע"כ הר"ר מענדל חן בער"פ תרע"ב ומתשובתו נראה בעליל שכ"ק אדמו"ר הרש"ב נ"ע מאוד חשש מהעניין של נתן סאה ונטל סאה. (התשובה נדפסה בתורת טבלין חלק ב', ובקובץ אור ישראל מאנסי נ.י. תשרי תשפ"ב)

-לאריכות בכל זה עיין בספר 'סדר תיקוני מקוואות' להרה"ח הר"ר שד"ב שיחי' לוויין, ספרן ראשי בספרית אגו"ח והעורך של שו"ע אדה"ז החדש ועוד-

המורם מכל האמור:

שמלפנים אפי' לבנות מקוה מי גשמים בור על גבי בור, לא הסכים כ"ק אדמו"ר הרש"ב נ"ע היות והמי הגשמים מתערבים וישנו החשש של נתן סאה ונטל סאה, ולכן הסכים לבנות רק מקוה ע"ג מעיין.

סיכום

במקוה מי גשמים גם כשהוא בור ע"ג בור במשך הזמן המים מתערבים ומתחלפים בבור התחתון.

וכן כתב כ"ק אדמו"ר נשי"ד במענה משנת תש"מ, (נדפס בתורת טבלין חלק ב')

"בזו ע"ג זו ההתערבות קשה יותר ואטית יותר..."

- כלומר סוכ"ס המים שבבור הטבילה מתערבים במי האוצר שבבור התחתון, אלא שבמשך זמן ארוך וממושך יותר מכפי שהם מתערבים בבור מן הצד.

ועל כן במקוה של מי גשמים גם בור על גבי בור ישנו אותו חשש של נתן סאה ונטל סאה, וכ"ק אדמו"ר הרש"ב נ"ע רצה להימנע מחשש כזה, כדי להחמיר כהדעות שיש לחוש לזה.

ובודאי שאף אחד לא היה מעיז בזמנו וגם בדורות הבאים, ללכת ולעשות דבר שכ"ק אדמו"ר הרש"ב נ"ע התנגד אליו בצורה כה חריפה, אלמלי שכ"ק אדמו"ר הרש"ב נ"ע בעצמו בנה בזמן מאוחר יותר מקוה של מי גשמים ברוסטוב, ותיקנו בעצות כאלו שישתלק עי"ז החשש הנ"ל של נתן סאה ונטל סאה, וכדלקמן.

פרק ב': המקוה ברוסטוב

החידוש של המקוה ברוסטוב (אעפ"י שלפני עשר שנים לפניו אסר לבנות מקוה כזה מפני חשש של נתן סאה ונטל סאה) הי' במה שהחליף את המי גשמים תמידין כסדרן ע"י שבנה אוצר מי גשמים (מחסן) רעזערווי

בחשון תרע"ו בעקבות מלחמת העולם הראשונה העתיק כ"ק אדמו"ר הרש"ב נ"ע את מושבו מליובאוויטש לרוסטוב, והיות שרוסטוב היא עיר גדולה וכו' לא היה אפשרות לבנות מקוה ע"ג מעיין כבליובאוויטש, והיה מוכרח לבנות מקוה מים שאובין שנכשרו ע"י מי גשמים (כמו שאנו בונים היום), אפי' שכל השנים התנגד לזה מחשש של נתן סאה ונטל סאה.

ולכן בנה מקוה מי גשמים, וכדי לתקן החשש של נתן סאה ונטל סאה, בנה המקוה באופן כזה:

א. שייבנה בבור על גבי בור דוקא, ולא בבור מן הצד, דהיינו שיהיו המי גשמים בבור התחתון (דוקא), כיון ש"בזו ע"ג זו ההתערבות קשה יותר ואטית יותר..." (לשון כ"ק אדמו"ר נשי"ד בהמענה הנ"ל משנת תש"מ, נדפס בתורת טבלין חלק ב').

ב. והחליף את המי גשמים תמידין כסדרן מזמן לזמן. ע"י שבנה גם אוצר מי גשמים (מחסן) רעזערווי בהחצר, שע"ז יוכל להחליף את המי גשמים בכל עת שירצה,

וכך כיון שעירוב מי העיר במי גשמים הוא לאט לאט ולא במהירות, ולוקח משך זמן עד שירבו השאובים על המי גשמים, הרי שבהחלפת מי הגשמים מזמן לזמן (ממחסן מי הגשמים הרעזערווי) אפשר להבטיח שלא יגיע מצב של ריבוי שאובים על המי גשמים, ובזה יהיה המקוה מי גשמים כשר לכל הדיעות כדעת הראשונים (היינו גם לדעת הראב"ד, רמב"ם, רבינו ירוחם ועוד) ללא חשש של נתן סאה ונטל סאה (כי יחליף את המי

גשמים מידי פעם).

ואם לחשך אדם שענין זה של החלפת המי גשמים הוא רק לרווחא דמילתא, ואינו לעיכובא. אף אתה אמור לו שלא זו בלבד שהוא מכחיש את מציאות שכל הסכמתו של כ"ק אדמו"ר הרש"ב נ"ע לבנות מקוה מי גשמים היה רק באופן כזה, להחליף המי גשמים תמידין כסידרן ובזה מסלק את חשש נ"ס ונ"ס, אלא גם גופא דעובדא מוכיחה זאת כמאה עדים.

בנית המקוה ברוסטוב היה באב-אלול תרע"ח בזמן של מלחמת אחים ורבולוציה, כשכל הבניה התנהלה תחת סכנה, ויוקר הבניה וחומרי הבניה עלו להון רב, כשמובן ופשוט שבזמן כזה בונים רק את ההכרחי, ואילו ענינים שהם רק להעדפה בעלמא משאירים ל'עת שלום'. ועכ"ז כ"ק אדמו"ר הרש"ב נ"ע לא הסתפק רק בבנית מקוה (בור ע"ג בור) אלא גם את תוספת הבניה של האוצר (מחסן) הרעזערווי של מי הגשמים בנה אז, ולא המתין עם זאת לעת שלום וזמן נוח יותר, שכן ללא אפשרות של החלפת מי הגשמים בתדירות מה הועילו חכמים בתקנתן ויש חשש של נתן סאה ונטל סאה.

ואכן לפועל החליפו המי גשמים שבבור בתדירות של יותר מפעם או פעמיים בשנה. המקוה ברוסטוב נבנה סוף תרע"ח והי' תחת חסותו של כ"ק אדמו"ר הרש"ב נ"ע עד ניסן תר"פ, ס"ה רק שמונה עשרה חדשים. ובתוך זמן זה החליף את המי גשמים. היינו שאפילו לזמן קצר כזה כ"ק אדמו"ר הרש"ב חשש לנתן סאה ונטל סאה והחליף את המי גשמים. וכ"ק אדמו"ר הרש"ב נ"ע החזיק על שולחנו ברומטר ועיין בו תדיר, לכון על פיו זמן החלפת המי גשמים,

כמבואר היטב במכתב הרה"ח הרה"ג הר"ר חיים אליהו לנדא שליט"א. ספר 'סדר תיקוני מקוואות' ע' קמז (להרה"ח הר"ר שד"ב שיחי' לוויין, ספרן ראשי בספרית אגו"ח והעורך של שו"ע אדה"ז החדש ועוד. וראה בספר זה אריכות בכל הנ"ל)

המורם מכל הנ"ל

בוודאי שאין פקפוק בכשרותו המהודרת של מקוה עם בור השקה (אף מן הצד), וכן כתב כ"ק אדמו"ר נשי"ד (אג"ק ח"ז עמ' קי"ב): "...שמקואות אלו...כשרים הם ע"פ דין לכל הדיעות..."

ועאכ"כ מקוה בור על גבי בור (שיש בזה כו"כ מעלות יותר מבבור מן הצד) שהוא כשר ומהודר בלי פקפוק. (כמובן כשכל שאר הפרטים שנוגע לכשרות של המקוה הוא כדבעי למהוי.)

אבל כיון שגם במקוה בור על גבי בור מתערבים במשך הזמן המים מבור הטבילה במי הגשמים שבבור התחתון, הרי כדי לחשוש לדעת הראשונים שמחמירים בנ"ס ונ"ס, החמיר כ"ק אדמו"ר הרש"ב נ"ע, שיבנו המקוה דוקא בור על גבי בור כדי שהתערבות המים מבור הטבילה במי הגשמים שבבור התחתון תהיה איטית ורק במשך זמן יוכל להיות חשש של רוב שאובין בבור התחתון (דלא כבבור מן הצד שאחר כמה טבילות כבר יש חשש כזה), ובמשך זמן זה יחליפו המי גשמים שבבור התחתון מאוצר מי גשמים (מחסן) הרעזערווי הנבנה במקוה.

ואשר על כן

כדי לבנות מקוה כתקנת כ"ק אדמו"ר הרש"ב נ"ע צריכים לבנותו:

א. מקוה בור ע"ג בור

ב. להחליף את המי גשמים בבור התחתון מזמן לזמן

ג. ובשביל זה צריכים לבנות אוצר מי גשמים (מחסן) רעזערווי, היות שא"א לסגור המקוה לזמן מרובה וכו' וכו' ובאופן אחר א"א

ואם בונים מקוה בור ע"ג בור ללא אוצר מי גשמים, ולא מחליפים את המי גשמים א"א בשום אופן ופנים להגדיר המקוה שמתנהל כתקנת כ"ק אדמו"ר הרש"ב נ"ע כי לא יועיל לעניין החשש של נתן סאה ונטל סאה שכ"ק אדמו"ר הרש"ב חשש לזה כל הזמן.

רשימת

הרה"ח הרה"ג הר"ר יעקב ע"ה

לנדא

אב"ד דבני ברק,

ע"ד המקוה ברוסטוב

עם תמונות והסברים

למען יוכל הקורא להבין

את הרשימה באופן מוחשי.

וראה אות ט':

**"תמיד רצוי שיהי' מחסן מי גשמים בכדי שיהי' מוכנים
להחלפה....."**

**וראה להלן התמונות מהאוצר מי גשמים בחצר המקוה
ברוסטוב, שבנה כ"ק אדמו"ר הרש"ב נ"ע**

הרה"ח הגאון הרב יעקב לנדא
(נרפס בהוספות לשו"ע אדה"ז יו"ד, ובכ"מ)

תקוני המקוה ועשייתה

(ע"ד המקוה ברוסטוב)

רצון קדשו של כ"ק אדמו"ר נבג"מ זי"ע ה' שיעשו מקוה ע"ג מקוה, היינו.

א. שבתחתונה יהיו מי הגשמים, וממעל לרצפה תהי' המקוה ממים הרגילים, אשר בה יהיו טובלים (כ"ק נבג"מ הכריע לעשות את מקוה מי הגשמים למטה מחשש "נתן סאה ונטל סאה" לחוש לדעת הראב"ד, וכשהיא מלמטה רחוק הדבר שיתערבו, מצד שינוי מדת החום שבמים).

ב. ההשקה תהי' ע"י נקב שמחזיק טפח על טפח, ובטעמו של דבר נאמר לי מפי קדשו: שעכשיו (דהיינו בזמן שהי' הדבור אלי ע"ז) אינו זוכר אבל ה' לו טעם בזה, שיהיו שני נקבים כאלה, אחד במקום אחד והשני בפנה אחרת. וזה פשוט מחשש אולי יקרה פעם שיסתם אחד מהם ולא ירגישו בזה.

ג. שום נקב בשביל יציאת המים לא יהי' לא בעליונה ולא בתחתונה, ומקום כניסת מי הגשמים יהי' ע"י נקב בעליונה למעלה ממדת המים בכדי שלא יהא חשש זחילה, ודרך העליונה יכנסו לתחתונה.

ד. ברצפה אשר בין שניהם יהי' שיש כמדת אדם בערך אמה על אמה בכדי שאפשר יהי' להכנס דרך שם לתחתונה לנגב אותם בזמן שיצטרכו להחליף את מי הגשמים, ואת השיש הזה יסירו לגמרי בזמן מילוי מי הגשמים לתחתונה דרך עליונה, ושהמים יעלו על גדות הרצפה (ע"ז דנתי אז בפני כ"ק ובזכרוננו נשאר שכ"ק רבי' הסכים לדברי אבל כפי הרשום אצלי שבכל זאת למעשה נשאר כמו קודם שהיו ממלאים עד שמי הגשמים היו עולים על הרצפה). בשיש הזה באמצעו ה' נקב ההשקה.

ה. שעור המים בתחתונה ה' כפול, מחשש אולי פעם יחסרון משעור ע"י רפש עפר שמצטבר למטה, וכשהי' שעור כפול ישאר שעור אחד ודאי.

ו. אורך המקוה יהי' לא פחות מל"ב וויערשאק (היינו 1.424 מטר), בכדי לאפשר טבילה במתיחת כל הגוף, בשים את הראש על השליכה התחתונה. כי כ"ק האדמו"ר [בע"ל] הצ"צ אמר לרבניו, אם כ"ק רבנו נבג"מ, כי ככה עיקר הטבילה.

ז. המים הכשרים באו ע"י המשכה ע"ג דבר הראוי לבלוע, אולם גם העליונים שבאו ממפעל המים העירוני נכנסו למקוה העליונה דרך המשכה בתוך הקיר.

ח. פתיחת הברזא בשביל כניסת מי הגשמים לא תהי' במקוה, כ"א במרחק מה מהמקוה, בכדי שלא יבאו ישר מכח אדם, אלא אחר פתיחת הברזא במרחק מה מהמקוה יורמו לצנור הראוי לבלוע והיינו דרך המשכה. גם בקיר המקוה העליונה ה' ברזא, למעלה ממדת המים וכנ"ל, אבל אותו היו פותחין טרם שפתחו את הברזא השני' הרחוקה מהמקוה, בכדי שלא יהיו כח אדם וכנ"ל.

ט. תמיד רצוי שיהי' מחסן מי גשמים בכדי שיהיו מוכנים להתחלפה, ועל יד המחסן הזה שהי' בקרקע החצר יהי' עוד בור ריק, ומשם יהיו פותחים את הברזא אשר בקיר המחסן הנה אשר באדמה, והמים יהיו זורמים דרך צנור ממלט (צמנט) רך הראוי לבלוע.

י. נקוי המקוה ה' ע"י משאבה וצנור גומי.

ברק, שימש ברוסטוב כרב החצר, והוא רשם את הוראות כ"ק אדמו"ר מוה"ש"ב נ"ע בקשר לבניית המקוה.

א נרפסה בכמה מקומות, ובתוספות הערות וביאורים, בתיוקוני מקוואות לפי תקנת רבותינו ע' מט ואילך, הרב יעקב לנדא שניהן בשנים הבאות כרכה של בני

קונטרס תורת תבלין

יא. לא להשתמש בפקקי גומי, דלפ"ד רבנו נבג"מ הוא דבר המקבל טומאה.
יב. בשביל זה עשיתי "קלעצל אויסגעטאקט" ובתוך אמצעה — ברזא של עץ, וה"קלעצל" הכניסו בבנין הבטון, וברזא של עץ באסיתא של עץ מחזיק היטב.
יג. הגג דרך עליו עוברים מי הגשמים לא יהיו בו מקומות המעכבים המים וכש"כ שלא יהיו סילונות פח סתומים. רצוי שהסילון מהגג למטה יהי' ישר בלי ארכובות. ואח"כ יעברו המים דרך צנור בתוך הקרקע עשוי ממלט שיהי' ראוי לבלוע.
יד. את מדת האמה למקוה הי' חושב כ"ק אדמו"ר נבג"מ זי"ע למדת ארבעה עשר וויערשאקע (במד' הרוסית) שהם עולים במדת המטר לסכום של 62.3 סנטימטר. שעור מקוה לפי זה הוא: 725.413.101 מכל מקום, והיינו 726 ליטר מים בקירוב.
טו. הברזא ממחסן המים כמובן עושים קצת למעלה מקרקעיתו, למען ישקע למטה כל העפר שבא עם הגשמים מהגג, ועל יד קרקעיתו ממש עושים יציאה לחוץ לביוב (קאנאליזאציע) למען לאפשר נקיו.

קונטרס תורת תבלין

תמונות מהמקווה ברוסטוב שנבנה ע"פ הוראות כ"ק
אדמו"ר מהורש"ב (הסעיפים בהערות מציינים לרשימת
ר' יעקב לנדא (הובאה לעיל))

תמונה מס' 1.

אוצר מי הגשמים בהחצר

א. אוצר (מחסן) מי גשמים (סעיף ט)

ב. הבור הריק ע"י המחסן שבו הפקק וממנו תחילת המשכת המים מהאוצר (מי גשמים) להמקווה
(עיין תמונה 5-6) (סעיף ח-ט)

ג. חור הניקוז (ובו ב' חורים, אחד למעלה עבור המים העודפים במחסן, והשני למטה סתום בפקק
לניקוז המים) (סעיף טו)

קונטרס תורת תבלין

תמונה מס' 2.

צינור, תעלת המשכת המים מהגג לאוצר

א. צינור המי גשמים מהגג

ב. תעלת המשכת המים מהצינור לאוצר המים (סעיף י"ג)

קונטרס תורת תבלין

תמונה מס' 4-3.

תמונה כוללת: האוצר, תעלת המשכת המים מהגג

ניתן לראות כיסוי של הבורות, ותעלת ההמשכה מי גשמים כשמכוסה
(תמונה העליונה) וכשאינה מכוסה (תמונה התחתונה)

קונטרס תורת תבלין

תמונה מס' 5-6.
הבור הריק ע"י המחסן

- א. פקק האוצר, שפותחים ע"מ למלאות המקוה מי גשמים
ב. תעלת המשכת המים מהאוצר למקוה (סעיף ט)
ג. מכסה הבור

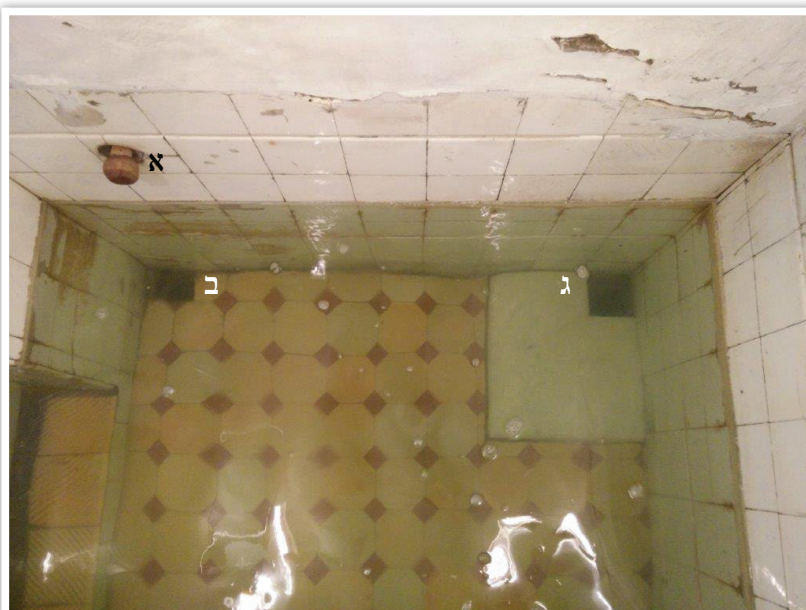
קונטרס תורת תבלין

תמונה מס' 7.
בור הטבילה

א. כניסת מי הגשמים מהאוצר (סעיף ח)

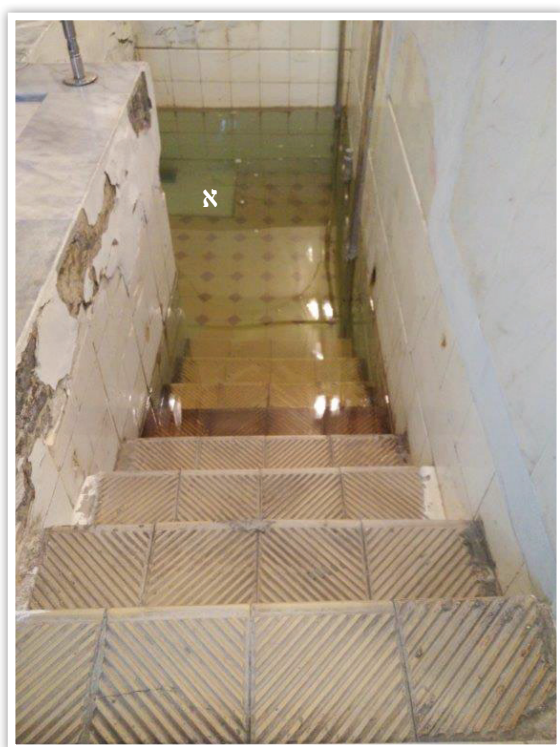
תמונה מס' 8.
בור הטבילה ונקבי ההשקה

- א. כניסת מי הגשמים מהאוצר (סעיף ח)
ב. נקב ההשקה לבור התחתון (סעיף ב)
ג. מכסה הבור התחתון ובו נקב השקה נוסף (סעיף ד)

קונטרס תורת תבלין

תמונה מס' 9. בור הטבילה - תמונה כוללת

א. מכסה הבור התחתון ובו נקב השקה נוסף

קונטרס תורת תבלין

תמונה מס' 10

תמונה מהחצר משנת ה'תשנ"ט

בעת החפירות כשמצאו את

האוצר וההמשכות

(ורואים את ההמשכות שהם אורגינאל (בחץ))

(סעיף י"ג)

מכתב

**מהרה"ג הרה"ח הר"ר חיים אליהו
לנדא שליט"א
מומחה במקוואות והבר סמכא
עולמי על המקוה ברוסטוב,
(בנו של הרה"ג הרה"ח הר"ר י'
לנדא ע"ה אב"ד דבני ברק)
על הנחיצות להחליף
המי גשמים.**

במכתבו מעיד מה ששמע מאביו הרה"ג ז"ל אודות המקוה ברוסטוב שנבנה בעת מצוק כשהיה קשה לבנות והיוקר יאמיר "שרצון הרבי היה ... שיהיה מאגר מי גשמים", ו"שבמקוה של הרבי ברוסטוב הוחלפו המים בתדירות האפשרית", ושכששלח הרבי רש"ב נ"ע את אביו הרה"ג ז"ל לבנות מקוואות ברחבי רוסיה להפליטים שבאו לשם באופן זמני עד שיחזרו למקומם, הנה אעפ"י שלכאורה נבנו מקוואות הללו בעיקר לצורך שעה עד שיחזרו הפליטים למקומם, ולמרות קושי ויוקר הבניה באותם זמנים אעפ"כ "בפירוש הורה שיהי' גם מאגר רעזערווי של מי גשמים".

ומסקנת דבריו במכתבו:

"...פשיטא שבמקוואות של אנ"ש שבודאי רצונם למלא אחר הוראות רבותינו נשיאינו.....להחליף מי הבור התחתון מדי שנה....."

קונטרס תורת תבלין

ה.א. אליהו לנדא
בן הרב הגה"ח מוה"ר יעקב זללה"ה נאב"ד ב"ב
ר"י ביישובת חומשי תמימים ספר הב"ד
רמ' רבי אליעזר 6
בני ברק

ב"ה עש"ק חזון תשפ"ב,
ויה"ר שתחזנה עינינו בהפוך השי"ת ימים אלו לששון ולשמחה,
בביאת משיח צדקנו ובנין ביהמ"ק בב"א.

לכבוד הרב אלעזר הלוי רייטשיק שי'
לאו"י ושנים טובות ופעילות בפרט בעיני טהרה,
שלום וברכה.

בהמשך לשיחתנו (ולמכתבי הקודם מחנוכה תש"פ). לא באתי בזה לחדש דברים
בענין המקוה טהרה כמו שתיקן כ"ק אדמו"ר הרש"ב נ"ע ז"ע, וכבר נתבאר במכתבי
הקודם. אלא רק להעמיד דבר על דיוקו, ולחזק הדברים שעלו בשיחתנו.
הנה כפי שנת' בהרחבה במכתבי הקודם, ובשיעור שאמרתי בכולל האברכים,
המקוה דבור ע"ג בור בודאי כשרה ללא שום ספק גם אם מי הבור התחתון לא
הוחלפו זמן רב.

אבל עם זאת, הלא ידוע שרצון הרבי היה - וכך בנה ברוסטוב - שיהיה מאגר
זרווי של מי גשמים להחלפת מי הבור התחתון מדי פעם. ידוע לי מפי אמו"ר הרב
זללה"ה, שבמקוה של הרבי ברוסטוב, הוחלפו המים בתדירות האפשרית. עד כדי כך
שעל שלחנו של הרבי עמד ברומטר למטרה זו. לידע מתי צפויים גשמים, שאזי אפשר
יהיה להחליף המים.

גם כאשר הרבי שלח את אמו"ר הרב לערים בעומק רוס', לדאוג להשלמת
צרכיהם הרוחניים של אחב"י פליטי מלחמת העולם הראשונה שהיו בערים אלו,
(אשר לשם זה גם נפס אז ברוסטוב הסיזור תהלת ה', וגם **סידורים בנוסח אשכנז**),
היה בכלל שליחותו לדאוג לבנין מקואות טהרה. הרבי בעצמו התוה התכנית של בנין
המקוה, ובפירוש הורה שיהיה גם מאגר זרווי של מי גשמים.

לאור האמור, פשיטא שבמקואות של אנ"ש שבודאי רצונם למלא אחר הוראות
רבותינו נשיאינו, יש לבנות מאגר למי גשמים. גם במקואות שעדיין אין, בודאי רצוי מאד
להוסיפו [במקום שאפשר]. ובמקומות שאין מאגר ואין אפשרות להוסיפו, הגם
שכאמור, אין שום ספק שהמקוה כשרה גם בלי החלפת המים, מ"מ בודאי ראוי
להחליף מי הבור התחתון כמו מדי שנה, כאשר יש גשמים ואין חשש של השבתת
המקוה ח"ו.

יתן השי"ת שחפץ השם בידו יצליח, להרבות טהרה וקדושה בישראל.
יתן ה' בלבנו ליטהר ולהתקדש, ולשוב אליו בלבב שלם.

בכבוד ובברכה,
אליהו לנדא

מכתב

**מהרה"ת הרה"ח הר"ר שד"ב שיחי'
לווין,
(מח"ס סדר תיקוני מקוואות,
ספרן ראשי בספרית אגו"ח
והעורך של שו"ע אדה"ז החדש ועוד.)**

וראה מ"ש בסוף המכתב:

".....ואף שהיו אלו שהסתפקו במילוי מי הגשמים פעם אחת
בבור התחתון, מתוך תקוה שמים אלו ישארו בו לעולם, ולעולם
לא יתערבו במי העיר שבמקוה העליון. ולצורך זה התקיימו
דיונים מסועפים בנושא, אם המים שבאוצר התחתון מתחלפים
מזמן לזמן.....

.....אמנם כבר נתבאר לעיל שמדברי רבינו נראה שלא סמך
כלל על סברות אלו, אלא הצריך להחליף מי הגשמים שבבור
התחתון מזמן לזמן."

Library

of Agudas Chassidei

Chabad

Ohel Yosef Yitzchak

Lubavitch

<http://chabadlibrary.org>

ספריית

אגודת חסידים

חב"ד

אהל יוסף יצחק

ליובאוויטש

770 Eastern Parkway, Brooklyn, N. Y. 11213 E-mail: library@chabad.org Tel. (718) 493-1537. Fax. (718) 756-2919

ב"ה ג' תמוז ה'תש"פ

אל כבוד ידידי עוסק בצרכי צבור, בניית מקוואות
לטהרת בנות ישראל, הרה"ר ר' אלעזר שי' רייטשיק

שלום וברכה!

במענה לשאלתו אודות הכרח החלפת מי הגשמים מזמן לזמן, בבור
התחתון של המקוואות שבונים כפי תיקון כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע.

הנה הטעם העיקרי (המובא בדברי כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע בתשובותיו
וברשימת הגר"י לנדא), להעדת ה"מקוה על גבי מקוה", הוא לחוש לדעת
הראב"ד הפוסל בנתן סאה ונטל סאה, היינו שבמקוה של "מים שאובים"
שהוכשרו על ידי "השקה" ל"מי גשמים", צריך תמיד להשאר בה רוב
שיעור מקוה של "מי גשמים" מקוריים.

מטעם זה לא רצו לסמוך על ההשקה דרך נקב שבמחיצה שבין מקוה
הטבילה לבין אוצר מי הגשמים שבצדה, כי באופן זה מתערבים מים אלו
באלו, ולאחר הרקת מקוה הטבילה פעמים מועטות ישארו גם רוב המים
שבאוצר מי הגשמים ממים שאובין, שפסול לדעת הראב"ד וסייעתו.
משא"כ במקוה על גבי מקוה, שאין המים שבאוצר התחתון מתערבין כל
כך עם מי המקוה העליון, ונשארים בס מי הגשמים זמן רב.

וטעם החילוק הוא: במקוה בצד מקוה צריכים למלאות את מקוה
הטבילה למעלה מנקב ההשקה, וכיון שטבע המים להשתוות בגבהם לכן
נשפך עודף המים שעל גבי הנקב אל תוך אוצר הגשמים שבצדו ומתערב
במי הגשמים שבאוצר, וכאשר מריקים את מקוה הטבילה חוזר אותו
עודף המים המעורבים אל תוך מקוה הטבילה שמריקים וזהו ממש נתן
סאה ונטל סאה האמור לעיל.

יתירה מזו, כיון שטבע המים להשתוות בגבהם, הרי כל פעם שנכנסת

קונטרס תורת תבלין

האשה לטבול במקוה הטבילה עולים המים ונשפכים לאוצר הגשמים שבצדו ומתערבים במי הגשמים שבה, וכאשר היא יוצאת מהמקוה חוזרים המים ויורדים לגובה הקודם ועודף המים המעורבים חוזר ונשפך אל תוך מקוה הטבילה; ובפרט אם משאירים את הנקב שביניהם פתוח בשעת טבילה. וכיון שמריקים את מקוה הטבילה כל יום או לפחות מדי כמה ימים, הרי לאחר שתים שלוש הרקות של מקוה הטבילה נשארו רוב המים שבאוצר מי הגשמים ממים שאובים, והרי זה נתן סאה ונטל סאה שפסול לדעת הראב"ד וסייעתו.

כל זאת באוצר מי הגשמים שבצד המקוה, משא"כ במקוה על גבי מקוה, כאשר הבור התחתון מלא במי גשמים, ישארו מי הגשמים שבו זמן רב, שהרי:

(א) האוצר התחתון מלא על גדותיו וגם גגו מכוסה (מלבד נקבי ההשקה שבו), כך שגם אם ימלאו ויוריקו את המקוה העליון כמה פעמים יעמדו המים שבאוצר התחתון על עמדם, והמים העליונים לא ידחקו אותם לצאת לא בשעת המילוי וההרקה ולא בשעת הטבילה.

(ב) מי המקוה העליון הם בדרך כלל חמים יותר וראוים לטבילה ומי האוצר התחתון הם תמיד צוננים יותר, וכיון שטבע המים הצוננים הוא לרדת למטה וטבע מים החמים לעלות למעלה, הרי גם טבע זה ימנע את יציאת מי הגשמים שבאוצר התחתון אל המקוה העליון.

אלא שאף שביארנו הדברים, שבמקוה על גבי מקוה לא מתערבים כל כך מי הגשמים התחתונים עם המים השאובים העליונים, ומי הגשמים נשארים זמן רב באוצר התחתון.

מכל מקום מסתבר שהמציאות היא, שגם זה אינו לנצח, סוף סוף גם במקוה על גבי מקוה מתערבים קצת מים מבור לבור, ובמשך זמן ארוך הופכים רוב המים שבאוצר התחתון להיות מים השאובים. לכן, הרוצה לצאת ידי דעת הראב"ד וסייעתו צריך גם הוא להחליף, את מי הגשמים שבאוצר התחתון מזמן לזמן.

וכן נתפרש ברשימת הוראות כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע לבניית המקוה ברוסטוב:

(א) בס"ט: "תמיד רצוי שיהי' מחסן מי גשמים בכדי שיהיו מוכנים להחלפה". ובדאי לא נבנה המאגר הזה תחת קרקע החצר, בכדי למלאות

קונטרס תורת תבלין

ממנו את מי הגשמים שבבור התחתון רק פעם אחת; כי אם בכדי להחליפם מזמן לזמן.

(ב) בס"ח: "פתיחת הברזא בשביל כניסת מי הגשמים לא תהי' במקוה, כי אם במרחק מה מהמקוה, בכדי שלא יבאו ישר מכאן אדם, אלא אחר פתיחת הברזא במרחק מה מהמקוה יזרמו לצנור הראוי לבלוע והיינו דרך המשכה", והטעם לזה נתבאר בארוכה בשו"ת תורת שלום (סי' סה-ו). וכל זה מחמת מאגר מי הגשמים התמידי שבנה בחצר תחת הקרקע, כדי למלאות המקוה מזמן לזמן במי גשמים חדשים. משא"כ אם היו ממלאים את מי הגשמים רק פעם אחת, לא היינו זקוקים למאגר הבנוי תחת קרקע החצר, ולא היינו זקוקים לתעלת צמנט רך מהמאגר עד המקוה, כי אם מיד מהגג היו באים מי הגשמים אל המקוה.

(ג) בסי"ב: "בשביל זה עשיתי 'קלעצל אויסגעטאקט' ובתוך אמצעה – ברזא של עץ, וה'קלעצל' הכניסו בבנין הבטון, וברזא של עץ באסיתא של עץ מחזיק היטב". שגם זה הוא מחמת מאגר מי הגשמים התמידי שבנה בחצר תחת הקרקע, כדי למלאות המקוה מזמן לזמן. משא"כ אם היו ממלאים את מי הגשמים רק פעם אחת – ישר מהתעלה שבה נכנס צנור מי הגשמים מהגג, לא היינו זקוקים לבניית המאגר, ולא לבניית התעלה השניה, ולא לבניית סטימת העץ בעץ הנ"ל.

(ד) בס"ד: "ברצפה אשר בין שניהם יהי' שיש כמדת אדם בערך אמה על אמה, בכדי שאפשר יהי' להכנס דרך שם לתחתונה לנגב אותם בזמן שיצטרכו להחליף את מי הגשמים", שבודאי לא נבנה כל זאת כדי שיהי' אפשר למלאות את מי הגשמים בבור התחתון פעם אחת ויחידה, כי אם כדי שיהי' אפשר לעשות זאת מזמן לזמן. ומכל זה מובן שמפעם לפעם היו מחליפים גם את מי הבור התחתון, במי גשמים חדשים שבמאגר המים שבחצר.

(ה) עוד נתבאר ברשימותיו של הגר"י לנדא (נדפסו ב"שמועות וסיפורים" ח"א עמ' 733): "פעם בהיותי בהיכל קדשו נסבה השיחה בנוגע למקוה, אם כדאי להחליף כבר את המים באוצר, כי תמיד הי' עוד אוצר מתחת לאדמה בחצר (רעזערווי)". הרי מפורש שמזמן לזמן היו מחליפים המים שבאוצר התחתון, וזוהי נסבה השיחה, אם כבר הגיע הזמן להחליף המים. ולא נתפרש זמן ההחלפה, אמנם מעת סיום בניית המקוה ברוסטוב (אלול תרע"ח), ועד להסתלקות כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע (ב' ניסן תר"פ)

קונטרס תורת תבלין

עברה רק שנה ומחצה, ובמשך הזמן הזה החליף את המים לפחות פעם אחת, ומסתבר שיותר מפעם אחת.

ו) ראה גם אגרות קודש אדמו"ר זי"ע (חי"ח אגרת ו'תשנ): "שהרי בודאי מזמן לזמן מוכרח להחליף המים".

ואף שהיו אלו שהסתפקו במילוי מי הגשמים פעם אחת בבור התחתון, מתוך תקווה שמים אלו ישארו בו לעולם, ולעולם לא יתערבו במי העיר שבמקוה העליון. ולצורך זה התקיימו דיונים מסועפים בנושא, אם המים שבאוצר התחתון מתחלפים מזמן לזמן, מטעם יש בילה בלח, או מטעם טבע המים להתערב, או מטעם קלות מי הגשמים לגבי מי העיר (ראה מ"ש ב"מקוה מים" עמ' סז ואילך וע' קא ואילך, ומ"ש הרי"י הכהן שי' הענדל בקובץ אהלי שם גליון ו' עמ' קצה, ומש"ש הרי"י שי' פייגלשטוק בגליון ז' עמ' רעג, ומש"ש הר"מ שי' לברטוב בגליון ט' עמ' שכ. ומ"ש לקמן פרק יב יבהג"ר הלל שי' פעוונזנער, הג"ר משה ליב שי' לנדא והג"ר חיים אליהו שי' לנדא).

אמנם כבר נתבאר לעיל שמדברי רבינו נראה שלא סמך כלל על סברות אלו, אלא הצריך להחליף מי הגשמים שבבור התחתון מזמן לזמן.

בברכת התורה

שלום דובער לוין

מכתב

הרה"ת הרה"ח הרה"ג הר"ר י"י שיחי'
פייגעלשטאק,
ראב"ד דק"ק חסידי חב"ד-ליובאוויטש,
ארגענטינא מח"ס מקוה כהלכה ועוד.

וראה מ"ש בהמכתב;
דף 40 אות 3:

" 3 אין מחסן, = סעי' ט, באותם המקואות לא החליפו המי
גשמים 02 שנה כי אין מחסן....."

"לכן נראה לי ברור שרק כאשר מקיימים כל מה שכתוב הרי
זה מקוה חב"ד,

בעזה"י

הרב יוסף יצחק פייגעלשטאק

Rabino Yosef Feigelstock

Email: yoseff@yoseff.com

ב"ה היום יום חמישי בשבת י"ב סיון תש"פ
לכבוד ידידי הרב אלעזר שליט"א הלוי רייטשיק

שלום וברכה
סוף סוף אני מעלה על הכתב מה שדברנו בטלפון, מה נקרא מקוה חב"ד,
ברור לכל מקוה שבו מקיימים כל מה שהרבי כותב, ואם חסר פרט אחד או
כמה פרטים, אין זה המקוה שהרבי כתב עליו. וזה ברור לכל.

מקוה חב"ד

בטהרת מים [מהרב ניסן זצ"ל טלושקין רב בברוקלין נ.י.] סימן ס"ה [עמוד
רע"א] ובהוספה שבסוף הספר [עמוד שס"א] ביאר כל הפרטים שבמקוה זו,
וכן בשו"ע אדמו"ר הזקן בחלק ה' עמוד תקס"ח וז"ל.

רשימה על דרך בנין ותיקון מקוה

מדברי כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע

נרשמה על ידי הרה"ג הרה"ח וכו' ר' יעקב לאנדא ז"ל

אחר שכבר נסדרה מהדורא זו של ספרי בדפוס, קבלתי רשימת דברים
שרשם לעצמו הוותיק וחסיד הגאון המובהק ר' יעקב לנדוי ז"ל, הרב דבני
ברק בארץ ישראל, זה שיצק מים על יד כ"ק אדמו"ר הר"ר שלום דוב
נבג"מ זי"ע מליבאוויטץ, והי' ממקורביו בשהותו בעיר רוסטוב שברוסיה,
וברשימה זו חקק לזכרון את דעתו של כ"ק נ"ע ורצונו כפי שהביע לו בשנות
תרע"ח-תרע"ט, באופן בנין ותיקון מקוה בשבילו בביתו בעיר רוסטוב
רוסטוב ורשימה זו היתה למראה עיני בנו כ"ק אדמו"ר גאון ישראל וקדושו
מהר"ר יוסף יצחק נבג"מ מליבאוויץ, ואני נותנה בזה במלואה כפי
שקבלתי.

בנדון המקוה רצון קדשו של כ"ק אדמו"ר נבג"מ זי"ע הי' שיעשו מקוה על
גבי מקוה, היינו:

א) שבתחנתונה יהיו מי הגשמים, וממעל לרצפה תהי' המקוה ממים
הרגילים, אשר בה יהיו טובלים (כ"ק נבג"מ הכריע לעשות את מקוה מי
הגשמים למטה מחשש "נתן סאה ונטל סאה" לחוש לדעת הראב"ד,
וכשהיא מלמטה רחוק הדבר שיתערבו, מצד שינוי מדת החום שבמים).

ב) ההשקה תהי' על ידי נקב שמחזיק טפח על טפח, ובטעמו של דבר נאמר
לי מפי קדשו: שעכשיו (דהיינו בזמן שהי' הדבור אלי על זה) אינו זוכר אבל
אחי לו טעם בזה. שיהיו שני נקבים כאלה, אחד במקום אחד והשני בפנה
אחרת. וזה פשוט מחשש אולי יקרה פעם שישתם אחד מהם ולא ירגישו
בזה.

קונטרס תורת תבלין

ג) שום נקב בשביל יציאת המים לא יהי לא בעליונה ולא בתחתונה, ומקום כניסת מים הגשמים יהי על ידי נקב בעליונה **למעלה ממדת המים** בכדי שלא יהא חשש זחילה, ודרך העליונה יכנסו לתחתונה.

ד) ברצפה אשר בין שניהם יהי שיש כמדת אדם בערך אמה על אמה, בכדי שאפשר יהי להכנס דרך שם לתחתונה לנגב אותם בזמן שיצטרכו להחליף את מים הגשמים, ואת השיש הזה יסירו לגמרי בזמן מילוי מים הגשמים לתחתונה דרך עליונה. ושהמים יעלו על גדות הרצפה (על זה דנתי אז בפני כ"ק, ובזכרוני נשאר שכ"ק רבינו הסכים לדברי, אבל כפי הרשום אצלי שבכל זאת למעשה נשאר כמו קודם, שהיו ממלאים עד שמי הגשמים היו עולים על הרצפה). בשיש הזה באמצעו הי' נקב ההשקה.

ה) שעור המים בתחתונה הי' כפול, מחשש אולי פעם יחסרון משעור על ידי רפש עפר שמצטבר למטה, וכשיהי' שעור כפול ישאר שעור אחד ודאי.

ו) אורך המקוה יהי לא פחות מל"ב וויערשאק (היינו 1.42.4 מטר), בכדי לאפשר טבילה במתיחת כל הגוף, בשים את הראש על השליבה התחתונה, כי כ"ק האדמו"ר בעהצ"צ אמר לרבנית, אם כ"ק רבנו נבג"מ, כי ככה עיקר הטבילה.

ז) המים הכשרים באו על ידי המשכה על גבי דבר הראוי לבלוע, אולם גם העליונים שבאו ממפעל המים העירוני נכנסו למקוה העליונה דרך המשכה בתוך הקיר.

ח) פתיחת ה**ברזא** בשביל כניסת מים הגשמים לא תהי' במקוה, כי אם במרחק מה מהמקוה, בכדי שלא יבאו ישר מכח אדם, אלא אחר פתיחת הברזא במרחק מה מהמקוה יזרמו לצנור הראוי לבלוע והיינו דרך המשכה, גם בקיר המקוה העליונה הי' ברזא, למעלה ממדת המים וכנ"ל, אבל אותו היו פותחין טרם שפתחו את הברזא השני' הרחוקה מהמקוה, בכדי שלא יהיו כח אדם וכנ"ל.

ט) תמיד רצוי שיהי' מחסן מים גשמים בכדי שיהיו מוכנים להחלפה, ועל יד המחסן הזה שהי' בקרקע החצר יהי' עוד בור ריק ומשם יהיו פותחים את הברזא אשר בקיר המחסן הזה אשר באדמה, והמים יהיו זורמים דרך צנור ממלט (צמנט) רך הראוי לבלוע.

י) נקוי המקוה הי' על ידי משאבה וצנור גומי.

יא) לא להשתמש בפקקי גומי, דלפי דעת רבנו נבג"מ הוא דבר המקבל טומאה.

יב) בשביל זה עשיתי "קלעצל אויסגעטאקט" ובתוך אמצעה – ברזא של עץ, וה"קלעצל" הכניסו בבנין הבטון, וברזא של עץ באסיתא של עץ מחזיק היטב.

יג) הגג דרך עליו עוברים מים הגשמים לא יהיו בו מקומות המעכבים המים וכל שכן שלא יהיו סילונות פח סתומים **רצוי** שהסילון מהגג למטה יהי' ישר בלי ארכובות, ואחר כך יעברו המים דרך צנור בתוך הקרקע עשוי ממלט שיהי' ראוי לבלוע.

יד) את מדת האמה למקוה הי' חושב כ"ק אדמו"ר נבג"מ זי"ע למדת ארבעה עשר וויערשאקע (במד' הרוסית). שהם עולים במדת המטר לסכום של 62.3 סנטימטר, שעור מקוה לפי זה הוא : 725,413,101 מ"מ, והיינו 726 ליטר מים בקירוב.

קונטרס תורת תבלין

טו) הברזא ממחסן המים כמובן עושים קצת למעלה מקרקעיתו, למען ישקע למטה כל העפר שבא עם הגשמים מהגג, ועל יד קרקעיתו ממש עושים יציאה לחוץ לביוב (קאנאליזאציע) למען לאפשר נקיוו.

הרבי כתב להרב יעקב ז"ל לאנדא ובקש ממנו לכתוב הרשימה, כמו שנמצא באגרות. ואז כשקיבל הרשימה הזו הביא את זה לפני הרבי הריי"ץ, כמו שכתב למעלה. והרבי אישר את זה, ואחרי זה בכל הדפוסים של שולחן ערוך אדמו"ר הזקן הרבי היכניס רשימה זו, ברור לכל שעבור חב"ד הרשימה הזו היא תורה מסיני.

לכן זו היא מקוה חב"ד, ויש ברשימה 15 סעיפים, ורק אם מתקיים כל מה שכתוב הרי זה מקוה חב"ד, אבל אם בא חכם ומקיים מקצת, ומקצת אינו מקיים, יכול להיות שהמקוה אכן כשרה, אבל מקוה חב"ד אינו. וזה ברור בלי ספק.

ואכתוב רשימה מסוגי המקואות שראיתי שעליו שלט חב"ד ולא קיימו כל הסעיפים שברשימה, לכן אף על פי שכולם היו כשרים, אבל זה אינו מקוה חב"ד.

1 חור השקה בריצפה כשפופרת הנד, והיה רק חור אחד, = סעי' ב'.
2 שיעור המים בבור התחתון היה 900 מאות ליטר. = חסר שיעור כפול, סעי' ה'.

3 אין מחסן, = סעי' ט', באותם המקואות לא החליפו המי גשמים 20 שנה כי אין מחסן, והרבי רצה שיחליפו פעם בשנה או שנתיים תלוי כמה משתמשים. כי המקוה בראסטאו עמד פחות משנתיים, והרבי דאג להחליף המי גשמים. כמו שכתב הרב ש"י שליט"א לוי' בספרו תיקוני מקוואות ע' ס"ו. ממה שנמצא כתוב באגרות קודש.

4 הפקק של המחסן נעשה מגומי או סילקון, = סעי' י"א. זה הכי מצוי. כי הפקקים אינם נראים תמיד, ומעט יודעים להסתדר עם פקק מעץ.
5 הצינור שמביא המי גשמים מהגג, יש בו עיקומים. = סעי' י"ג צינור ישר.

לכן נראה לי ברור שרק כאשר מקיימים כל מה שכתוב הרי זה מקוה חב"ד, ראיתי דיון במה שכתב הרבי שבנקב יהיה טפח על טפח, סעי' ב', האם הכוונה לחור עגול שהקוטר שלו טפח, או הכוונה לחור של טפח מרובע, בתקוני מקוה שכתב אדמו"ר הזקן כתב מפורש טפח על טפח מרובע, וכאן לא פירש, העיגול הוא פחות מהריבוע בערך רבע. לכן אם עשה מרובע ברור שיש בו שיעור, הדיון אם עשה עגול, אולי חסר בו רבע מהשיעור, גם ראיתי כמה שעשו מרובע בשיעור של 10 על 10 ס"מ, ושגו בזה כי שיעור של טפח לשיטת הרבי במקואות הוא 10.4 ס"מ, וטעו על 4 מ"מ, חבל שלא דייקו על הפרט הזה.

המעלות שיש במקוה זו לעומת מקוה של זריעה הנהוג:
א) הזריעה נעשה בזוחלין [שבשעה שניכנס מי העיר לבור זריעה, הרי הוא יוצא מצד שני למקוה] ונפסק בשולחן ערוך יורה דעה סימן ר"א סעיף ס'.

קונטרס תורת תבלין

שאיין הנזחלין מערבים אא"כ עמדו. מה שאין כן במקוה על גבי בור הרי זה זריעה באשבורן.

ב] באם לא יבשו המקוה, כל המים שבאים מבור הזריעה פסולים מפני שלשה לוגים שקדמו (שזה דבר השכיח ביותר), מה שאין כן במקוה על גבי בור הרי מים אלה מחוברים על ידי ההשקה לבור שמתחת והם כשרים.

ג] לדעת הראב"ד ורבינו ירוחם שהביא הש"ך שחושש לנתן סאה ונטל סאה. וגם לעומת מקוה של השקה הנהוג יש בזה מעלה חשובה:

א] שבהשקה צריך להיזהר שהמים יגיעו לנקב השקה, וראיתי במקום שהיה מקוה השקה וזריעה ביחד והבלן לא ניזהר ליבש המקוה כיון שסמך על ההשקה, ולא ניזהר שהמים יגיעו לנקב השקה כיון שסמך על הזריעה, ונישאר קירח משני הצדדים, ובעיקר במקומות שהמשגיח על כשרות המקוה הוא הגוי הבלן שמנקה, ואין אף רב שבא כל פעם שמחליפים המים במקוה הטבילה,

ב] ששכחו הפקק על חור השקה, ולא היה חיבור בין בור הטבילה לבור השקה.

רק במקוה על גבי בור יכולים להיות יותר רגועים על כשרות המקוה.

בברכה והצלחה בעבודת הקודש

הרב יוסף יצחק פייגעלשטאק

הוראת

**בית דין רבני חבד בארצה"ק
על הצורך בהחלפת מי הגשמים
בבור התחתון 'תמידין כסדרן'**

**לינק (Link) להוראת רבני חב"ד בארה"ק:
(<https://youtu.be/1zuRVCxeHZg>)**

**יש להשתדל בהחלפת מי גשמים בכל שנה,
כדי שלא לבא לחשש דנ"ס ונ"ס.**

סיכום מכל הנ"ל:

**הקריטריונים בעניין מקוה כתקנת
כ"ק אדמו"ר הרש"ב נ"ע**

הקריטריונים בעניין מקוה כתקנת כ"ק אדמו"ר הרש"ב נ"ע הם*:

- א. המקוה צריך להיות בור ע"ג בור -בור התחתון- (היינו, שהבור מי גשמים הוא מתחת הבור טבילה)
- ב. שיעור מי הגשמים בבור התחתון הוא לערך 1,500 ליטר היינו שיעור מ' סאה כפול, ועיין בהרשימה*
- ג. להחליף את המי גשמים בבור התחתון מזמן לזמן.
- ד. תדירות החלפת המי גשמים בהבור התחתון הוא:
בהערים שיורד גשם תמידין כסדרן, להחליף לכה"פ בכל שנה ושנה. ובהערים שהגשם הרבה פחות, להחליף בכל שנתיים. ואם גם זה אי אפשר, אז עכ"פ תיכף כשנתמלא בהאוצר שיעור ממי גשמים שיספיק להחלפה, יחליפו תיכף ומיד. (לא נתנה תורה למלאכי השרת, ובהדי כבשי דרחמנא למה לך).
- ה. היות שכמעט בכל המקוואות אי אפשר לסגור את המקוה אפי' לזמן קצר, צריכים לבנות אוצר מי גשמים (מחסן) רעזערווי, בשביל שיהי' מי גשמים מוכנים להחלפה. כמו שבנה כ"ק אדמו"ר הרש"ב נ"ע ברוסטוב.
- ו. החלפת המי גשמים צריכים לעשות בפיקוח תמידי כל הזמן על אתר של רב מורה הוראה בישראל המומחה בהלכות מקוואות, ויש לו נסיון ופרקטיקה בבניית מקוואות ובהחלפת המי גשמים.
- ז. היות וישנם הרבה פרטים במקוה בכלל, ובפרט במקוה בור ע"ג בור (כמבואר בהרשימה*), אשר נוגעים בכשרות המקוה, צריך להיות הבנייה והפיקוח על המקוה, בהשגחה ובפיקוח צמוד של רב מורה הוראה בישראל המומחה

בהלכות מקוואות, ויש לו נסיון ופרקטיקה בבניית מקוואות, ע"מ שתהיה המקוה כשרה ומהודרת.

ולסיכום:

היות שכל השלוחים ואנ"ש שיחי' בכל קצווי תבל רוצים שהמקוה שלהם יתנהל כפי רצונו של כ"ק אדמו"ר הרש"ב נ"ע, הצעתינו הוא כדלקמן:

כל המקוואות החדשות שנבנה מעתה צריכים לבנותו עם אוצר מי גשמים. שע"ז יהי' להם היכולת להחליף המי גשמים תמידים כסדרן כפי רצונו של כ"ק אדמו"ר הרש"ב נ"ע.

המקוואות שכבר נבנו, להתחיל תיכף ומיד לעשות מאמץ רציני לבנות אוצר מי גשמים, ובעתיד הקרוב יוכלו להחליף המי גשמים תמידים כסדרן כפי רצונו של כ"ק אדמו"ר הרש"ב נ"ע.

והכל על מקומו יבא בשלום

* הרשימה הידוע של הרה"ח הרה"ג הר"ר י' לנדא ז"ל אב"ד דב"ב, כל הפרטים בנוגע המקוה ברוסטוב. (נדפס לעיל עם תמונות)

הבהרה כללית:

כמובן שלא באנו כאן אלא לברר את גדר מקוואות כתקנת כ"ק אדמו"ר הרש"ב נ"ע, ואין כאן שום דיון ופקפוק לגבי כשרותם של המקוואות שהם כשרים ומהודרים בלי שום פיקפוק, כשכל שאר הפרטים שנוגע לכשרות של המקוה הוא כדבעי למהוי. ועי' אג"ק כ"ק אדמו"ר נשיא דורינו חלק ז' ע' קיב.

ובזכות העבודה בטהרתן של ישראל, נזכה לגאולה האמיתית והשלימה ונילך לארצה"ק עם אדמו"ר נשיא דורינו בראשינו.

לזכות

החתן התמים הרב **יעקב יוסף** שי'

והכלה מרת **סימא** שתחי'

גאלדשטיין

ליום חתונתם בשעה טובה ומוצלחת

יום רביעי י"ג מנחם-אב, ה'תשפ"ב